

Obraćanje predstavnik sigurnosti Ujedinjenih naroda visokog Vijeću

Vrijedi izgovorena riječ.

Poštovani članovi Vijeća sigurnosti,

Poštovani predsjedavajući Predsjedništva Bosne i Hercegovine,

Ovo je sada već treća godina kako se kao visoki predstavnik za Bosnu i Hercegovinu obraćam Vijeću sigurnosti UN-a. Od mog imenovanja, 27. maja 2021. godine, podnio sam generalnom sekretaru UN-a i Vijeću sigurnosti šest izvještaja o provedbi Općeg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini.

U svim izvještajima tražim ne samo da međunarodna zajednica i dalje nastavi pratiti dešavanja u BiH nego i snažniju međunarodnu pomoć Bosni i Hercegovini. Ova podrška je neophodna kako bi Bosna i Hercegovina nezaustavljivo krenula putem održivog mira, stabilnosti i napretka i kako bi se spriječilo da se nađe u vrtlogu nestabilnosti, ekonomskih problema i društvenog propadanja. Da bi postigla napredak, BiH mora biti u mogućnosti da se osloni na efikasne instrumente demokratskih, nediskriminirajućih, pouzdanih struktura, kao i da se osloni na svoj Ustav koji je Aneks IV Mirovnog sporazuma.

Kao što sam naveo u moja dva prethodna obraćanja, u BiH ima mnogo izazova i neispunjenih obećanja. No, danas mi dopustite da počnem s dobrim vijestima. Evropsko vijeće je 21. marta donijelo odluku o otvaranju pristupnih pregovora sa Bosnom i Hercegovinom. Čestitam predsjedniku Bećiroviću, u ime građana BiH, na ovom neizmjereno važnom koraku koji može biti prekretnica i odlučujući trenutak za BiH.

Predsjedništvo BiH, Vijeće ministara, uz aktivan angažman i uz rukovođenje gospođe Borjane Krišto, i Parlamentarna skupština BiH zaslužuju pohvale za intenzivne napore i usvajanje velikog broja važnih odluka. Ovdje bih takođe dodao i sve stranke iz državne koalicije – HDZ BiH, SDP BiH, NS, NiP, SNSD – i konstruktivnu opoziciju, tako da možemo reći da su mnogi dali značajan doprinos.

Prije svega, odluka Vijeća EU je geopolitički opravdana odluka. Građani su u strahu od svakog rata. Oni žele i zaslužuju mir i stabilnost.

To je korak koji građanima daje perspektivu koja bi mogla ojačati zajedničke napore na daljnjem putu. Prevazilaženjem pojedinačnih, stranačkih, etničkih ili entitetskih interesa, perspektiva članstva u EU nudi priliku svima u Bosni i Hercegovini da rade zajedno.

Mora se uložiti dosta napora da bi građani stekli povjerenje u političke elite. Ovo bi mogao biti dobar početak. Moram reći da ovaj zadatak još nije završen, posao je tek počeo. Proces stabilnosti i evropskih integracija je u rukama stanovnika BiH, njenih građana. Politički lideri su svoje mandate dobili od građana.

To je ohrabrenje građanima da ostanu u BiH i da ne napuštaju zemlju u dramatično velikom broju. Broj onih koji su napustili zemlju u posljednjih deset godina je oko 600.000 od 3,2 miliona stanovnika. Sa godišnjom stopom depopulacije od oko 45.000 i prirodnim smanjenjem broja stanovnika usljed niske

stope nataliteta, Bosna i Hercegovina bi uskoro mogla izgubiti ključnog pokretača promjena: svoje mlade i kvalitetne građane. To je glavni izazov. Zahvaljujem UNFPA na aktivnostima i pripremi izvještaja o demografskoj situaciji u BiH.

Kako bi iskoristila prilike koje joj se nude, Bosna i Hercegovina se mora suprotstaviti prijetnjama, vratiti stabilnost, te proširiti i ubrzati reforme. Polazna tačka je Mirovni sporazum, koji se mora poštovati i u potpunosti provesti. To je temelj na kom se dalje gradi.

Mirovni sporazum štiti suverenitet, teritorijalni integritet i unutrašnju strukturu Bosne i Hercegovine. To podrazumijeva nepokolebljivo opredjeljenje za očuvanje stabilnosti i poticanje suživota, uz uzajamno poštovanje, oba entiteta i Brčko Distrikta – kondominijuma oba entiteta. Mirovni sporazum je oslonac na kom su zasnovani uspjesi koji su poslužili kao temelj za pristupni put Bosne i Hercegovine EU. Opći okvirni sporazum za mir garantira ovakvu strukturu BiH i ja lično se toga pridržavam u vršenju svog mandata.

Kako bi efikasno ubrzali napredovanje BiH ka ovom cilju, potrebno je da instrumenti Mirovnog sporazuma i institucije EU funkcioniraju ruku pod ruku, uzajamno se nadopunjujući i jačajući. Uzimajući u obzir perspektivu evropskih integracija i slabljenje značaja granica, što je smisao i dio ideje evropskih integracija, ovo će biti dobra prilika da se, korak po korak, razvija postdejtonska klima bez odustajanja od sigurnosti, garancija i povjerenja. Ali to treba poštovati.

Otvaranje pregovora o pristupanju EU je prekretnica. Ali, to je prekretnica koja je dovedena u pitanje.

Prijetnje dolaze od vlasti Republike Srpske, ali i drugih, koji aktivno ruše državu Bosnu i Hercegovinu, njene nadležnosti i institucije, a time i Dejtonski mirovni sporazum.

Prijetnje paraliziranjem rada i procesa donošenja odluka državnih organa imaju za cilj da ugroze funkcionalnost države i njenu sposobnost da provodi svoje obaveze i odgovornosti.

Izjednačavanjem međuentitetske granične linije – administrativne linije – s međunarodnom granicom pokušava se promovirati ideja secesionizma.

Dodatnu izuzetnu zabrinutost izaziva pritisak bez presedana kojem su izložene pravosudne institucije, a ovaj pritisak se, između ostalog, ogleda u zagovaranju ukidanja Suda i Tužilaštva BiH i ugrožavanju Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Nadamo se da ćemo u budućnosti moći izvještavati o jačanju nezavisnosti pravosuđa.

Ustavni sud BiH se suočava s posebno ozbiljnim izazovima. Ti izazovi su politički motivirani i direktno utječu na funkcioniranje Suda. Ukoliko se ovi izazovi ne budu rješavali, oni mogu dovesti do situacije u kojoj će Sud prestati funkcionirati.

Venecijanska komisija je o ovom pitanju uputila svoje mišljenje. Prema njihovom mišljenju, održivo i dugotrajno rješenje može se naći samo uz iskren angažman svih relevantnih glavnih političkih aktera, posebno organa vlasti oba entiteta. Smatram da je izjava lidera HDZ BiH Dragana Čovića koju je dao medijima i najavio da će Parlament Federacije BiH imenovati novog sudiju Ustavnog suda BiH dobar korak u ovom pravcu. Pozivam Parlament Federacije BiH da izvrši ovo imenovanje.

Dame i gospodo, kao konačni tumač Dejtonskog mirovnog sporazuma, smatram da vlasti Republike Srpske ozbiljno doprinose teškom kršenju Dejtona. Ako se s tim nastavi, njihove antidejtonske aktivnosti dovesti će do *de facto* secesije Republike Srpske. Ovo je scenario s teškim posljedicama ne samo za Bosnu i Hercegovinu nego i za cijeli region. Mi, međunarodna zajednica i državne institucije moramo

pratiti situaciju i, ako je potrebno, zajedno djelovati.

Općenito gledano, ne može se smatrati da je sigurnosna situacija nestabilna. Prije bih rekao da je osjetljiva i da se rapidno može pogoršati.

Pozdravljam odgovoran pristup političkih, vjerskih i građanskih lidera koji su odbili odgovoriti na provokacije.

PUT KA NAPRIJED

Put ka naprijed počinje od razumijevanja da se Dejton i reformski put EU uzajamno jačaju, i da nisu kontradiktorni. To su komplementarni, a ne konkurentni procesi. Svi moraju prihvatiti i poštovati jednostavan aksiom da niko ne ruši temelje kuće koju pokušava graditi.

Put ka naprijed također zahtijeva jedinstvo i odlučnost u korištenju dostupnih instrumenata.

OHR, moj ured, mora zadržati sposobnost da bude efikasan ključni instrument provedbe mira sve do trenutka dok ne budem Upravnom odboru Vijeća za provedbu mira mogao preporučiti usvajanje pozitivne procjene zasnovane na potpunom poštovanju Dejtonskog mirovnog sporazuma od strane BiH. To još uvijek nije slučaj, mogli bismo biti bliže tom cilju.

S napretkom u procesu pristupanja EU, uloga OHR-a će se više fokusirati na očuvanje osnovnih vrijednosti, nediskriminacije i na prevazilaženje loših iskustava iz prošlosti.

Želim upozoriti da postoji shvatanje kako je prelazak na put evropskih integracija jedna formalna jednačina data u fiksnom okviru. Vidimo da postoji razumijevanje da to nije automatski proces i da je to proces koji treba poticati i razraditi na nivou institucija Bosne i Hercegovine i političkih struktura.

EUFOR-Misija ALTHEA mora zadržati svoj izvršni mandat i mogućnost raspoređivanja trupa u kratkom roku. Ovo je moj zaključak na osnovu naše saradnje i svjestan sam da će Vijeće

sigurnosti razmotriti ovo pitanje na nekoj drugoj sjednici. Podržavam nastavak mandata EUFOR-ove Misije ALTHEA kao neizbježan korak.

Jačanje institucija i jačanje mogućnosti građana da se i jedni i drugi sami suprotstave izazovima je također od suštinskog značaja za kreiranje pozitivnih promjena.

Prvi korak je jačanje integriteta izbornog procesa, što je dugogodišnja obaveza vlasti Bosne i Hercegovine.

Kako nije bilo napretka, 26. marta sam potpisao Odluku o donošenju Zakona o izmjenama i dopunama Izbornog zakona Bosne i Hercegovine. Te izmjene i dopune su u velikoj mjeri prihvaćene i vidimo da se pripreme za održavanje općinskih izbora 6. oktobra ove godine dobro odvijaju i da su u toku intenzivne aktivnosti.

Također sam uveo zabranu da se osobe koje je bilo koji međunarodni ili domaći sud osudio za zločin genocida, zločine protiv čovječnosti ili ratne zločine kandidiraju na izborima ili obavljaju bilo koju javnu funkciju na koju su izabrani ili imenovani. Moje je mišljenje – koje dijeli i specijalni savjetnik UN-a za prevenciju genocida, kao i udruženja žrtava – da je ova zabrana neophodna za izgradnju međusobnog povjerenja u institucijama, kao i među narodima.

Uz vašu dozvolu, gospodine predsjedavajući, ovdje ću odstupiti od svog izveštaja kako bih se osvrnuo na jedan jučerašnji događaj. Nažalost, postoje informacije da su neki od najviših vojnih zvaničnika BiH, uključujući i zamjenika ministra odbrane i zamjenika načelnika Generalštaba, zajedno s grupom pripadnika struktura RS-a u okviru Oružanih snaga BiH, izazvali skandal nakon što su se navodno poklonili i odali počast ispred spomenika haškom osuđeniku i ratnom zločincu Ratku Mladiću. Navedeni događaj desio se jučer u Kalinoviku, rodnom mjestu ratnog zločinca Ratka Mladića. Kao što se vidi

na fotografijama, pripadnici Oružanih snaga BiH odali su počast u uniformama s državnim obilježjima BiH. Moramo provjeriti ove izvještaje. Ako se to dogodilo, onda se radi o teškom kršenju Krivičnog zakona BiH. Takvo ponašanje je u svakom slučaju neprihvatljivo jer predstavlja veličanje ratnih zločina, što je neprihvatljivo.

Za održivi mir i stabilnost neophodna je izgradnja povjerenja.

Ovdje bih dao dva zapažanja.

Negiranje genocida u Srebrenici i negiranje drugih ratnih zločina, te veličanje ratnih zločinaca nisu samo problem. Ovakvo djelovanje postalo je instrument politike i jedne ograničene stranačke procjene da je suočavanje s prošlošću čin prihvatanja kolektivne krivice.

Prvo, istorijska je činjenica da je u Srebrenici u julu 1995. godine počinjen genocid. To je pravno utvrdio Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju 2004. godine i Međunarodni sud pravde 2007. godine. Ne radi se o mišljenju.

Drugo, krivično pravo ne poznaje kolektivnu krivicu. Pogrešno je prebacivati individualnu krivičnu odgovornost na grupu ljudi ili naciju.

Sjećanje, obilježavanje i iznošenje istine za buduće generacije predstavljaju preduvjet za miran suživot naroda u Bosni i Hercegovini. Moramo raditi na tome da učimo mlade, studente i djecu u Bosni i Hercegovini da "nikad više" znači NE mržnji i ratu. Nažalost, još uvijek ne mogu izvijestiti Vijeće sigurnosti UN-a da je ovo ispunjeno u svakom kontekstu. Ostaje da se uradi još mnogo toga.

Pozivam sve da iskoriste ovaj trenutak da osiguraju daljnju integraciju Bosne i Hercegovine u evropsku porodicu.

Svi mi imamo odgovornost za mirnu i prosperitetnu budućnost

novih generacija Bosne i Hercegovine. Dugujemo im ovu perspektivu!

Hvala vam.